

Una ocupació mesquina

traductor i escriptor

Després de vint anys com a traductor literari de cinc llengües, amb uns cent setanta llibres publicats i tres premis rebuts per la meua feina —un de català, dos d'internacionals—, es va produir fa uns mesos una circumstància que em va empènyer a canviar la meua actitud davant la professió. Es va tractar de la petició, que em va fer un editor i amic, d'anar a recollir el Premi Llibreter atorgat a un llibre traduït per mi en nom de l'autora, que no podria assistir a la cerimònia. Naturalment, no ho vaig fer i, tot i que em va costar una mica exposar els motius de la meua negativa sense ofendre l'editor (sempre em dol ofendre les persones que aprecio, tot i que tinc certa facilitat per fer-ho), al final vaig estar content de la meua decisió.

Existeix en el món literari català, que tanta tradició de traductors diuen que té, l'estesa creença que els llibres es tradueixen per algun tipus d'art de màgia, sense mediació de cap ment creativa ni de cap enteniment versat en el coneixement de les llengües de partida i arribada. Només aquesta creença explica que els noms dels traductors siguin sistemàticament bandejats de qualsevol referència a les obres que han traduït. En el cas del Premi Llibreter, no sols en la cerimònia no es va fer cap esment al fet que dues de les obres premiades fossin traduccions, sinó que, l'endemà, tots els articles de premsa parlaven d'aquestes obres donant per suposat bé que tots els llibres havien estat escrits en català, o bé que havien arribat als lectors de la nostra llengua mitjançant alguna misteriosa transsubstanciació.

Havia descobert l'abast d'aquest fet uns mesos abans, quan em van atorgar el Premi de la Crítica Serra d'Or per la traducció de *Les Benignes*. De les moltíssimes ressenyes del llibre que van aparèixer en els mitjans, només dues citaven el meu nom, en l'apartat de fitxa bibliogràfica, no en el cos de l'article, i en un dels casos mal escrit (aquest és un problema que també tinc com a autor: es veu que l'exotisme del meu nom el fa inabastable per a la capacitat ortogràfica de molta de la crítica). El fet més còmic de tot plegat era que un dels articles que no m'esmentava per a res era l'extensíssima ressenya que va publicar la revista que em donava el premi.

Per a la crítica, el traductor només existeix per ser blasmat, o directament insultat, pels seus defectes i errades, o per atribuir-li pràctiques que no són seves, sinó de la indústria a la qual serveix. La invisibilitat, però, no és la principal misèria de la professió. Al capdavant, la nostra feina està ben feta quan no es nota, quan el text sembla realment que ha estat escrit originalment en català: com els àrbitres de futbol, la nostra màxima ambició ha de ser passar desapercibuts. Vull aprofitar aquestes pàgines de *Faristol*, revista que m'ha donat diverses vegades l'oportunitat d'explicar els aspectes més amables i divertits de la professió, per exposar breument aquestes misèries.

Tarifació i facturació

Suposo que no sorprendré ningú si dic que el traductor català i espanyol (em consta que, com en tot, el portuguès també i suposo que és igualment el cas del grec) percep per la seva feina uns honoraris enormement inferiors als dels seus col·legues europeus i igualment allunyats de les fantasioses tarifes proposades pels col·legis professionals. Però el problema

real no és tant aquest com el fet que la feina es factura a tant la pàgina. Sigui la feina que sigui. A nivell d'ingressos, això vol dir que traduir, posem per cas, *El petit príncep*, amb tot el que això implica, pot suposar —per la seva extensió en espais— una retribució ridícula, mentre que un voluminós llibre d'autoajuda, la traducció del qual no demana cap esforç lexicogràfic ni intel·lectual, generarà una factura ben sucosa. És cert que els editors amb seny —gràcies a Déu, la majoria— solen compensar aquests tipus de disbarats, generalment amb el recurs del tant alçat en les traduccions breus però molt complexes (com és el cas dels àlbums il·lustrats), però la mesura la prenen sempre a títol personal i sospito que a esquesnes del seu departament de comptabilitat.

El factor temps

El traductor és un dels pocs treballadors de la cultura (però no l'únic) que funciona com un servei d'urgències. Li acaben de donar el Pulitzer, el Nobel o el Goncourt al senyor tal? ... Doncs en tres setmanes necessitem la traducció al català de la seva obra principal. La indústria mana, la qualitat de la traducció (feta sovint a ritme de vint-i-cinc pàgines diàries) se'n ressent... i, total, les garrotades de la crítica les entomarà el traductor. L'obra és massa extensa? Doncs es divideix entre dos o tres traductors! No vols treballar d'aquesta manera? Doncs ja ho encarregaran a un altre. En aquest context, si la traducció és, posem per cas, directa o indirecta... a qui li importa?

El traductor com a negre literari

Encara que els lectors ho ignorin i els crítics facin veure que també, al darrere de moltes obres suposadament originals hi ha un traductor que ha tingut per missió fer creure que l'autor escriu en una llengua que no escriu i ha acceptat que el seu nom desaparegués de l'obra, no sols de la pàgina de crèdits, sinó també de l'ISBN, encara que això suposi deixar de percebre els drets gestionats per CEDRO. Autors en castellà que es fan passar per autors en català per optar a alguna subvenció. Autors en català que es fan passar per autors en castellà perquè la seva catalanitat no els sigui un llast a Espanya. Sobre aquest fet, una observació moral: qui mereix més blasme, l'autor que proposa o tolera aquest joc o el traductor que hi entra per no perdre l'encàrrec? Jo, que he fet un munt de traduccions d'aquestes, no puc deixar de creure que el miserable de debò és el traductor.

Escolta... I tu què dintre hi fas, aquí?

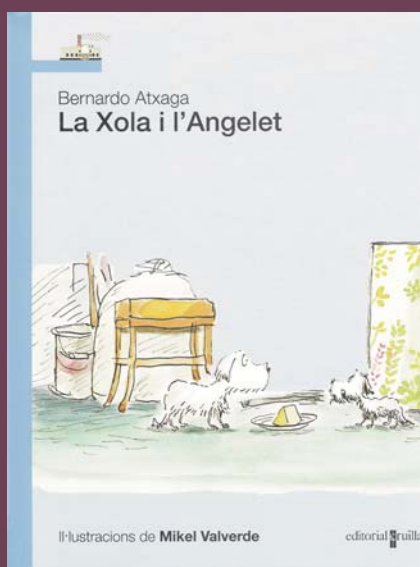
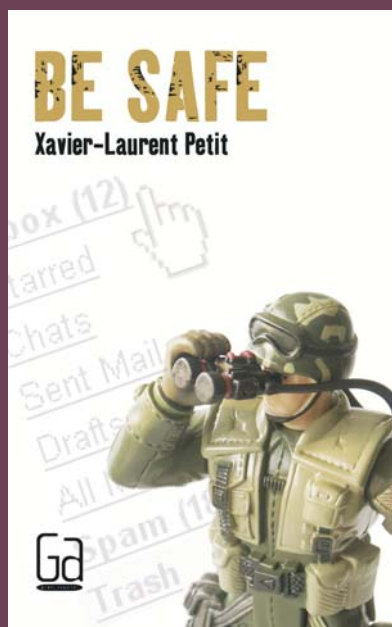
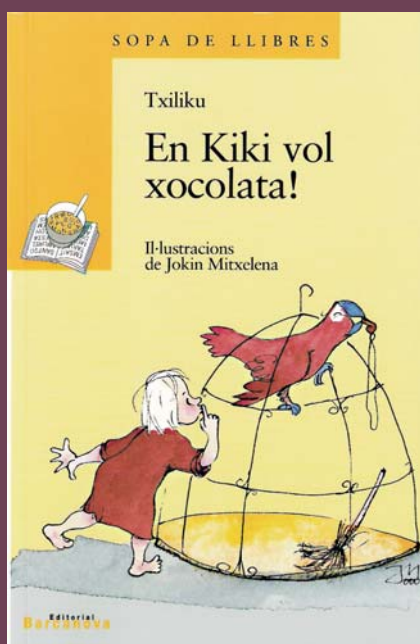
Després d'aquesta resumida, però intensa, exposició de misèries, seria més que raonable que algú em preguntés per què no em dedico a una altra cosa. Si jo fos una persona pràctica, diria que és l'ofici que millor sé fer, sobretot ara que la «reutilització» dels llibres literaris com si fossin de text (mesura classista com cap altra, mal disfressada de progressisme) ha condemnat el llibre infantil a la desaparició a molt curt termini. Però resulta que no sóc una persona pràctica. Resulta que m'estimo bojament la meua feina, aquesta feina de la qual acabo de dir tants

penjaments. Resulta que em fa feliç pensar que he fet arribar als nens i nenes catalans les històries de Rebecca Dautremer i Thaï-Marc Le Tanh, de Patxi Zubizarreta, d'Agustín Fernández Paz, d'Anne-Lise Grobéty, de Txiliku, de Xosé Antonio Neira. Que m'enorgulleix haver estat traductor habitual dels premis Goncourt i haver acostat al lector d'aquí els assajos de Suso de Toro, dels Glucksmann pare i fill, de Gøsta Esping-Andersen. I els poemes de Luis Tosar, d'Arantxa Urretabikaia, d'Itxaro Borda.

Desconfieu de l'amor de les parelles que no es barallen mai.

Traducció: Pau Joan Hernández

Traducció: Pau Joan Hernández

Traducció: Pau Joan Hernández

Traducció: Pau Joan Hernández